با گۆڕانکارییەکان، بەرەو بەعەلمانی کردنی پرۆسەی پەروەردە و فێرکردن بێت

شێرزاد فاتح / سوید

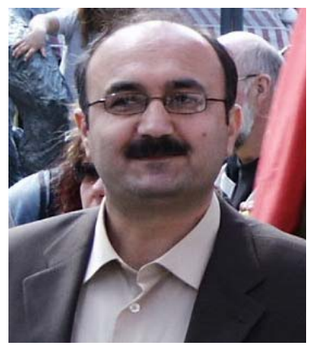

بەشی یەکەم

سەرەتا دەمەوێت ئەوە بڵێم کە پێداویستی نووسینی بابەتێکی لەم جۆرە ولەم کاتەدا، لەوێوەیە کە، ڕاستە ساڵەهایە منداڵان و لاوەکان دەبنە قوربانی پرۆسەیەکی پەروەردەی نادروست و پڕ لە کەم و کوڕیو کەسیش ناتوانێت نکۆڵی لەوەبکات کە ئەم پرۆسەیە بە قیمەتی گیان لە دەستدانی چەندین کەس لە منداڵان و لاوانمان تەواو بووەو چەندین دڵی پڕ لە هیوای نا ئومێد کردووە، دیسانەوە ئەوەش ڕاستییەکی تاڵە کە ئەم پرۆسەیە هەم مامۆستایان و هەم لاوان و منداڵانمان، وە لە گشتدا تەواوی کۆمەڵگای تووشی ئیفلیجی و سەقەتی کردووە. سەرباری ئەوەی کە ئەوانەی لەم تراژیدیایە بەرپرسن، بۆ هیچکات ون نابن و ناتوانن شانی خۆیان لەم تاوانە خاڵی بکەنەوە؟، بەڵام بەهەرحاڵ ئەم نووسینەی من لەم کاتەدا دەرئەنجامی ئەوەیە کە خۆش بەختانە خەریکە مامۆستایان و ڕۆشنبیران و شارەزایانی بواری پەروەردەو فێرکردن چ لە کوردستان و چ لەدەرەوە، هەوڵەکانی خۆیان وەگەڕ دەخەن لە پێناوی گۆڕانکاریدا لە پرۆسەی پەروەردەو فێرکردندا. بەڵام بەو پێیەی کە پرۆسەی پەروەردەو فێرکردن ڕەنگدانەوەی بیر و سیاسەتی دەسەڵاتدارە، ئەوە جێگای پرسیارە بۆ من کە سنوری دەستکاری و گۆڕانکارییەکان لەپرۆسەی پەروەردەدا بە کوێ دەگات؟ ئایا سەبەبینێ لەو پرۆسە نوێیەدا چەندە باری سایکۆلۆژی، پەروەردەیی، پراکتیکی و گرووپکاری، ئازادی تاك و بنەما سەرەتاییەکانی مافەکانی منداڵان و بەگشتی مافەکانی مرۆڤ لەبەرچاو دەگیرێن؟ ئایا ئەم گۆڕانکاریە بەرەو عەلمانی کردنی ئەم پرۆسەیەیە؟ ئەمانەو چەندین پرۆسیاری تر، جێگەی گرنگیپێدانی قوڵی منە لەم پرۆسەیەداو لەم گۆڕانکاریانەدا کە بەڕێوەن.

دیارە هەر کەسەو بۆخۆی بیرۆکەیەکی هەیەو دەیەوێت لایەنێکی لاوازی ئەم پرۆسەیە نیشان بدات و جێگەیەك بۆ ئەو بیرۆکەو ئەلتەرناتیڤەی خۆی بەرەو باشتر کردنی ئەم پرۆسەی پەروەردەو فێرکردنە بکاتەوە، منیش چ وەك نووسەرێك و چ وەك مامۆستایەك کە بۆ چەندین ساڵ لەبواری پەروەردەو فێرکردندا کارم کردووە، وە لە هەمان کاتدا لەم بارەوە جگە لە ئامیلکەیەك ، چەندین چاوپێکەوتنم ئەنجام داوەو بابەت و وتارم نووسیوە، هەروەها چەندین پێشنیارم خستۆتەڕوو لە پێناوی گەشەپێدان و بەرەو پێش بردنی پرۆسەی پەروەردەو فێرکردن لە کوردستاندا، هەتا ئێستاش گرنگیەکی زۆر بە پەروەردەو فێرکردنی منداڵان دەدەم و وەك پرۆژەیەك لە ماوەیەکی نزیکی داهاتوودا بە شێوەی پراکتیك لە عێراقدا کاری لەسەر دەکەم. ئەگەر فرسەتی بەشداری فیزیکیشم پێنەبرێت لەو کۆنفرانسدا، ئەوا هەوڵ دەدەم بەچەند بەش لەم بارەوە باسێك بخەمەڕوو، لەسەر پرۆسەی پەروەردەو فێرکردن لە کوردستاندا، کە بریتیە لە شی کردنەوەو نیشاندانی لایەنە پڕ کەم و کوڕەکانی ئەم پرۆسەیە لە چەند بواری جیاجیاوە، لە هەمان کاتدا بەدیل و ڕێگا چارەی گونجاو و دروست بۆ چارەسەری ئەو کێشانە بەیان بکەم.

لە ئێستادا هەموو لایەك هەوڵی خۆی دەدەاتو هەموو شاهیدی ئەوین کە پرۆسەی پەروەردەو فێرکردن لە کوردستاندا، چەندە پرۆسەیەکی بێ بایەخ وپڕ کەم و کورتییە. تەنانەت هیچ پێویستت بەوە نییە کە تۆ مامۆستا یان خوێندکار بیت و چەند ساڵێك تەمەنی خۆتت لەم نێوەدا بەخەرج دابێت تا شارەزای ئەم پرۆسەیە بیت. ئەگەر ڕۆژانە تەنها چاوت بەچەند منداڵێکی خوێندکار بکەوێت، یا ئەگەر سەردانی قوتابخانەیەك بکەیت ، یان ئەوەتا چاوێك بەبلاوکراوەکان و هەواڵەکاندا بگێڕیت ئیتر ئەوەت بۆ ڕوون دەبێتەوە کە باری پرۆسەی پەروەردەو فێرکردن لە کوردستاندا لە چ ئاستێك دایە.

هەرجار ناچارێك ئەبیستێن خوێندکارێك گەڕی لە جەستەی خۆی بەرداو خۆی سوتاند، یەکێکی تر خۆی کوشت، فلانە خوێندکار ئەمڕۆ لە لایەن مامۆستاکەیەوە لێدانی خوارد، فلان خوێندکار ئیتر نایەتەوە نێو پۆلەکانی خوێندنو وازی لە قوتابخانە هێنا....هتد ، ئێمە ڕۆژانە گوێ بیستی هەواڵی ناخۆش و دڵتەزێنی لەم جۆرە دەبین ودڵمان بەم هەواڵانە ڕائەچڵەکێت.

لێرەوەیە مرۆڤ توشی تێڕامانێکی سەرسوڕهێنەر دەبێت، بۆچی ئەم منداڵ و لاوانە گڕ لە جەستەی ناسکی خۆیان بەر ئەدەن؟ دەبێت چی بێت ئەو هۆکارەی کە مرۆڤ بەو ڕادەیە بێزار بوون لە خۆی بگەیەنێت کە ڕێگە بەخۆی بدات ژیان لە خۆی بسەنێتەوە؟ کێ بێ پێی خۆش بێت نەچێتە قوتابخانەو فێری خوێندەواری و زانست و زانیاری نەبێت؟ ئایا ئەو منداڵانەی تر کە هێشتا بەتەمەن بچوکن و نەچونەتە قوتابخانە، چۆن بیر لە قوتابخانە دەکەنەوە کاتێك کە گۆیٚ بیستی ئەم هەواڵانە دەبن؟ یان ئەو منداڵانەی کە بەهەر هۆیەکەوە بێت پۆلەکانی خوێندنیان بەجێهێڵاچ شتێك ببێتە هاندەر بۆیان بۆ ئەوەی کە ڕۆژێك لە ڕۆژان هەلیان بۆ بڕەخسێت و بگەڕێنەوە بۆ قوتابخانەو لە نەزانیی دوور بکەونەوە؟ ئەمانەو دەیان پرسیاری تر بە بیری مرۆڤدا دێن کاتێك کە بیر لە پرۆسەی پەروەردەو فێرکرن و هۆیەکانی گیان لەدەست دانی منداڵان و لاوان دەکەیتەوە، یان کاتێك بیر لە هۆی وازهێنانی منداڵان لە قوتابخانەو بەجێهێڵانی پۆلەکانی خوێندن دەکەیتەوە.

لە هەموو وڵاتانی دنیادا قوتابخانەو فێربوون، بەگشتی پرۆسەی پەروەردەو فێرکردن، بەردی بناغەی بونیاتنانی کۆمەڵگاو هۆکاری سەرەکی بەرەو پێشچونێتی، قوڵ بوونەوە لە بوارە کۆمەڵایەتی و زانستیەکان بەگشتی و گرنگی دان پێی یەکێك لە هۆکارەسەرەکییەکانی ڕزگار کردنی مێشکی مرۆڤە لە خورافەو لە بیری دواکەوتوویی و نەزانی. بەڵام خودی هەر ئەم پرۆسەی پەروەردەو فێرکردنەش بۆخۆی دەزگایەکە لە دەزگاکانی دەوڵەت، حیزب و تایەفە هەمیشە دەسەڵات بۆ بەرژەوەندی سیاسەتەکانی خۆی قۆرغی دەکات و دەیکاتە بوارێکی گرنگ لە بوارەکانی بەرهەم هێنان و فێرکردنی مرۆڤەکان لەسەر بنەمای بیری سیاسی دەسەڵاتدارو لە خزمەتی بیر و بەرژەوەندی دەوڵەتدا، جا چ بیری مەزهەبی بێت یان بیری نەتەوەچێتی و میللی گەرایی و نەژاد پەرستی...هتد.

کاتێك باس لەم بنەماو شێوازە جیاجیانەی پەروەردەکردن دەکەین لە پرۆسەی پەروەردەو فێرکردندا لە کوردستاندا، پێویستمان بەوەهەیە کە کەمێك بۆ دواوە بگەڕێنەوەو ئاوڕێك لە مێژووی پەروەردەو فێرکردن بدەینەوە لە کوردستاندا، کە ئاشکرایە لە بنەڕەتدا ڕیشەکەی جودا نییە لە ڕیشەی پرۆسەی پەروەردەو فێرکردن لە عێراقدا. بۆ ئەم مەبەستەو بۆ ناساندنی پرۆسەی پەروەردەو فێرکردن لە کوردستاندا، دەبێت بێن و چاوێك لە ئەلف و بێ بکەین لە هەنگاوە سەرەتاییەکانی خوێندن چ لە عێراقدا و چ لە کوردستاندا . ئەو (ئەلف و بێ) یانەی کە دانراون بۆ فێرکردنی منداڵان سەرەتاکەی بۆ ئەلف و بێ کەی (ساطع الحصري) ئەگەڕێتەوە لە عێراقدا، کە ساطع و بەرنامەکەی چاندنی تۆوی شۆڤێنستی عەرەبی و قەومی بووەو بەشێك بووە لە شۆڤێنزمی حیزبی بەعس شانبەشانی سیاسەتە هەمەلایەنەکانی تری دەسەڵاتدارێتی بەعس ، (الخلدونیە) کەی (ساطع) دریژەپێدەرو گەشە پێدەری هەمان قوستەنتین زوورەییق و..هتد)، سەرباری ئەوەی کە ساطع لە زۆر سەرچاوەدا باسی دەکرێت کە لە عوسمانییەکان بووە ، واتە تورك بووە ، بەڵام خۆی ئەڵێت لە (لمج) لە دایك بووم و خۆی بە عەرەب دادەنێ ، ئەمەش لە نوسینەکانیدا ڕەنگی داوەتەوە. ئەم نەتەوە چێتی و شۆڤێنیستییەی ساطع لە چەندین شوێندا باسکراوە ، هەروەك چۆن جەواهیری شاعیر و مێژوونوسی ئەمریکی کلیڤلاند باسی ئەم لایەنەی ساطع دەکەن و ڕاستیی ئەو دوژمنداریی ساطع پشت ڕاست دەکەنەوە. (ولیام کلیڤلاند) ی مێژوونوسی ئەمەریکی لە نوسینێکیدا بەم شێوەیە ناوی ساطع دەبات (ساطع الحصري من الفكرة العثمانية الى العروبة....)، کلیڤلاند بە دەست ئەم ڕایەی (ساطع) ی نووسیوەتەوە، کە دەڵێ (ان النظام الذي يجب ان تجيه نحوة آمالنا هو الاتجاه البرلماني النازي و الفاشي الايطالي) . ئەگەر شتێك لەم بۆچوونە هەڵبهێنجرێت ئەویش ئەوەیە کە لە پاڵ سیستەمی حوکم ڕانییدا (ساطع) یش هێندەی تر پەرەی بە بیری قەومیی عەرەبی و نازی و فاشی داوە، لەناو نەتەوەی عەرەبداو خۆشی باسی ئەمە دەکات.

ئەو(ئەلف و بێ) یانەش کە هەن و لە کوردستاندا دەخوێنرێن، ئەوەندەی من بزانم مێژووەکەی بۆ نزیکەی ٧٠ ساڵ لەمەوبەر دەگەڕێتەوە، سەرەتای دەست بردن بۆ ئەم کارەو دانانی ئەلف و بێ یەك بۆ فێرکردن و خوێندن لە کوردستاندا بۆ سوود وەرگرتن لە ئەلف و بێ کەی (ساطع) واتە بۆ الخلدونیە دەگەڕێتەوە، بەڕێز د. عزالدین مستەفا ڕەسوڵ لە وەڵامی نامەیەکی مندا ، ئاوا دەنوسێ (ئێمە لە ساڵی ١٩٣٩ - ١٩٤٠ دا کە چوینە قوتابخانە، لە کتابی الخلدونیە خوێندمان و هەروەها لەو کتێبەیشدا دەرسم وتۆتەوە بەڕای ئەوسام زۆر کتێبێکی چاك بووە). هەروەها سەبارەت بە ئەلف و بێی کوردی بەزمانی کوردی و بۆناوچەی کوردستان ، بەڕێز د. عزالدین لەوەڵامی پرسیارێکی مندا دەڵێت:- بۆ ناوچەی کوردستان و بەزمانی کوردی (ئەلف و بێ) هەبووەو دانەرەکانی ئەم ئەلف و بێیانە (خەلیل خەیاڵی ، محەمەد باشق ، ئەحمەدی عزیز ئاغا و حامد فەرەج بوون)، مامۆستا ئیبراهیم باڵدار کە لە کۆتایی سییەکاندا خانەی مامۆستایانی لادێ(دار المعلمين الريفيه)ی تەواو کرد،هەستی بەوە کرد کە ئەلف و بێکەی حامد فەرەج کەم و کوڕی هەیە، مامۆستا برایم لە جیاتی ئەوەی ئەو ئەلف و بێیەکەی ئەو پوختە بکاتەوە ، هەستا ئەلف و بێیەکی تری دانا بە ناری (ئەلف و بێی نوێ)، بێگومان مامۆستا برایم (الخلدونییە)ی پێ تەواو تر بووەو ئەوی لە بەرچاو بووە ، ئەگەر بەراووردی ئەلف و بێ کەی باڵدار و حامدیش بکەین ،دەبینین تارمایی (الخلدونیە) یان پێوە دیارە . الخلدونیە بە: زیر ... زیری .. دەست پێدەکات، ئەلف و بێکەی حامد فەرەج بە : ڕاو...ڕوو ... دەست پێدەکات. ئەلف و بێکەی برایم باڵدار بە: (دارا..دارا.. دوو داری دی ..) دەست پێدەکات. هیچ کام لەو ئەلف و بێیانە بە(أ ، ب ، ت ، چ ...هتد)، دەست پێناکەن و بە پیتی (ر) یان (د) دەست پێدەکەن . وەك د. عزالدین ئەڵێت لە ساڵی ١٩٥٠ بە دواوە ئەلف و بێیەکەی باڵدار جێگەی ئەلف و بێکەی حامد فەرەجی گرتۆتەوەو لەسەری ڕۆشتوون لە قوتابخانەکاندا، لێرەدا بە پێویستی دەزانم ئیشارەت بەوە بکەم کە من لە نامیلکەی (باپرۆسەی خوێندن و پەروەردە بە عەلمانی بکەین) لە باری مێژوویەوە و زۆر بە کورتی تەنها باسی ئەلف و بێ کەی مامۆستا باڵدارم کردووە لە دوای الخلدونیەوە ناری ئەوانی ترم نەهێناوە.

ئەوانەی کە لێردا باسم کردن، زۆر بەکورتی وەك لایەنێکی مێژووی پرۆسەی پەروەردەو فێرکردنە لە عێراق و کوردستاندا،و کەمێك ئاشنامان دەکات بە هەنگاوە سەرەتاییەکانی پرۆسەی پەروەردەو فێرکردن، یان بڵێین سەرەتاییترین بایەتەکانی خوێندن.

ئەگەر بێت و لەمەگەڕێنو زۆر نەچینە نێو ووردەکارییەکانی باری مێژوویەوە ، بێن باس لە پرۆسەی پەروەردەو فێرکردن بەگشتی بکەین لە کوردستاندا، ئەوا پێویستە باس لە چەند لایەنێکی پرۆسەی پەروەردەو فێرکردن بکەین.

هەڵسەنگاندێکی خێرای پرۆسەی پەروەردەو فێرکردن:-

یەکەم:- لە باری مێژوویەوە ، لای سەرەوە بە کورتی ئیشارەم بەوەدا کە مێژووی ئەم پرۆسەی پەروەردەو فێرکردنە بۆ کەی دەگەڕێتەوە، دیارە باسی من بە ڕادەی سەرەکی سەبارەت بە ئەلف و بێ بوو، بەڵام هەر ئەمەش ئەو سەرەتایەیە کە هەنگاوەکانی تری خوێندن و فێرکردن بە درای خۆیدا هێناوە. ئەمە ئیتر باشترین بەڵگەیە بۆ ئەوەی کە بەشی زوری ئەو بابەتانەی کە ئەمڕۆ لە کوردستاندا دەخوێندرێن چەندە کۆن و سواون، کە بە هیچ شێوەیەك بۆ منداڵان و لاوانی ئەم سەردەمەی ئەمڕۆ ناگونجێن، لە هەمان کاتدا کۆن بوونی ئەم بابەتانە ئیتر بۆ خۆی ناکۆکە لەگەڵ خەون و خولیاکانی منداڵان و لاوانی ئێمەداو بە بیری پێشکەتووی سەردەم، ئەمە ئیتر ناتوانێ ئەلگۆی وەڵامدەرەوە بێت بە خواست و ویستەکان مرۆڤی سەردەم ، ناشبێتە هۆی ئەوەی کە بتوانێ منداڵان سەرحاڵ و خۆشحاڵ بکات و بتوانن لەگەڵیدا هەڵ بکەن، مەبەستیش بە پلەی سەرەکی منداڵان و تازە لاوانمانن کە ئەوان ڕۆژانە لە نێو ئەم پرۆسەیەدان و دەست و پەنجەی لەگەڵدا نەرم ئەکەن و بەکردەوە ڕووبەڕووی ئەبنەوە.

دووەم:- لە باری زانستی یەوە، وەك لای سەرەوە باسم کرد، ئەو زانیارییانەی کە هەن و لە بابەتە جیاجیاکانی پرۆگرامی پەروەردەو فێرکردندا هاتوون، ئەو مەناهیجانەی کە منداڵانی پێ فێر دەکرێن ، زانیاری زۆر کۆنن و ناتوانن ببنە مایەی خۆشحاڵی و پێشوازی گەرمی منداڵان و لاوانمان.

ئەگەر منداڵان و لاوان هەست بەوە بکەن کە ئەو بابەتانەی کە دەیخوێنن ، ڕۆژێك لە ڕۆژان لە ژیانی ڕۆژانەی خۆیاندا هەستی پێدەکەن ، ئەیبینن ، یان دەبێتە بەشێك لە ژیانیان ، هەمیشە ئەو بابەتانە ئەوانەن کە هەم منداڵان چێژو سودی لێدەبینن ، هەمیش ئاسانتر ئەتوانن لە مێشکیاندا بمێنێتەوە و لە بیری نەکەن، ئاشکرایە کە لێرەوەیە فێربوون ئیتر مانای دەبێت و هەل و مەرجی فێربوون و زانیاری وەرگرتن بەسود و باشتر دەبێت.

ئەگەر وەك نموونە سەیرێکی ئەو بابەتانە بکەیت کە منداڵان و لاوانی پێفێردەکرێن لە وڵاتە پێشکەوتووەکانی دنیای ئەمڕۆدا، وەك نموونە ئەتوانین وڵاتی سوید بهێنینەوە، ئەوا دەبینین کە بابەتەکانی خوێندن هەمیشە ڕوو لە ئاڵ و گۆڕ پڕ گۆڕانکارین ، جگە لەوەی کە مامۆستا لە چوار چێوەیەکدا خۆی نابەستێتەوە بە مەنهەجەکەیەوە، ڕۆژانە ئەوەی کە لەبەشێك لە بلاو کراوەکان ، تەلەفیزیۆن ، هەواڵەکان ..هتد، ئەو هەواڵە زانستی و گۆڕانکارییە تازانەی کە ڕۆژانە مرۆڤ دەیبیستێت لە نێو پرۆسەی پەروەردەو فێرکردندا خۆی دەبینێتەوە، مامۆستا بۆ منداڵان و لاوان کۆپی لێدەگرێت و دابەشی دەکات بەسەریاندا و گفتوگۆی لەسەر دەکرێت، ئەمەش وا دەکات کە هەمیشە منداڵان و لاوان بە تازەگەرییەکانی دونیای سەردەم و بە ڕووداوە زانستی و پەروەردەییەکانی دەروبەریان ئاشنا بن. هەست بەوە بکەن کە لەدواوە نین و خۆیان بە دواکەتوو نەزانن لە ڕەوتی کۆمەڵگای پێشکەوتنی مرۆڤایەتیدا.

بەڵام بەداخەوە لەم بارەوە ئەوەی کە ئەمڕۆ لە کوردستاندا بەڕێوە دەچێت، جگە لەو بابەتانەی کە ساڵەهایە دەوترێن و دەوترێنەوە هیچی تر نایبینی، مامۆستایەك دوای چەند ساڵ وتنەوەی هەمان بابەت وای لێهاتووە کە دانە بە دانەی لاپەڕەکان و پرسیارەکانی لەبەر کردووە، ئیتر لێرەوەیە کە نە قوتابی تاقەت و خولیای گوێگرتنی هەیە نەمامۆستاش بەرەو پێشەوە دەچێت و زانیاری تازە بدات بە خوێندکارەکانی، چونکە بۆخۆی پێویستی بە ڕفرێش هەیە چجای منداڵان و فێرخوازان.

سێیەم: لەباری سایکۆلۆژییەوە، دیارە ئەم چەمکە لە پرۆسەی پەروەردەو فێرکردندا لەو بەشانەی تر دابڕاو نییە کە باسمان کردن ، ئەمیش بۆخۆی ڕەنگدانەوە و کاریگەریی ئەو بەشانەی تری لەسەرە کە لای سەرەوە باسمان کرد. با بێین کەمێك وردتر ئەم لایەنەی پرۆسەی پەروەردەو فێرکردن شی بکەینەوە، ئایا منداڵانی ئێمە بە چی ئیدئۆلۆژیایەك فێر دەکرێن؟ ڕووداوەکانی دەوروبەری منداڵان و ژیانی نێو کۆمەڵگا، چ سێبەرو تارماییەکی هەیە لەسەر بیر و هۆشی منداڵان؟ ئەمڕۆ بۆ نەوەی نوێی ئەم سەردەمە، دەسەڵات لە کوردستاندا ، چ کاریگەری لەسەر ئەو لاوانە دانراوە کە تەمەنیان لە نێوان ١٠-٢٥ ساڵدایە ؟ "ئەگەر لە هەموو کاریگەرییەکانی بەعس لەسەر منداڵانمان گەڕێین کە حەتمەن ئەم کاریگەرییە زۆر زەقە لەسەر گەورەکان و ناکرێ لەبەرچاو نەگیرێ" بەڵام ئەگەر نەچینە سەر ئەم باسە، ئایا ئاسەوارەکانی شەڕی ناوخۆ و سیاسەتی حزبەکان، بە تایبەتی هەردوو حزبی دەسەڵاتدار ، چ کاریگەری لەسەر لاوەکانمان داناوە؟ ئایا ئایدیای حزبەکان، ئایدیای مامۆستایانی سەر بەحزبەکان بە تایبەتیش دەسەڵاتداران و ئەو مامۆستایانەی کە سەر بە حزبە ئیسلامییەکانن لە توندڕەو و میانڕەویانەوە بگرە تا تیرۆریستیان، ئەمانە چ کاریگەریان لەسەر زەین و مێشکی منداڵان داناوە؟ ئەمانەو دەیان پرسیار و لایەنی تر دەبێت شی بکەینەوە و لێك بدرێنەوە، بۆ ئەوەی کە بتوانین ئاسەوارەکان و کاریگەرییەکانی ئەم ڕووداوانە لەسەر منداڵان و لاوانمان بناسین. پاش ناساندن و دەست نیشان کردن، ئەجا بوار دەڕەخسێ بۆ بیر کردنەوە و گرتنەبەری ڕێگەو شوێنی گونجاو بۆ چارەسەریان.

ئەو سایکۆلۆژیا و ئایدۆلۆژیایەی کە منداڵمان لەسەری ڕاهاتوون، سایکۆلۆژی شەڕ، توندو تیژی، تووڕەیی و کەم حەوصەڵەیی، خولقاندنی گیانی تۆڵە سەندنەوەو ڕق و کینە لەیەك هەڵگرتن، گاڵتە بەیەك کردن و بەیەك ڕابواردن، خواخوای پاشقولگرتن و دەرخستنی خاڵی لاوازی یەکێکی تر، شکاندنی کەسایەتی و بێبەها چاولێکردنی دەوروبەرخشی کەسێك کە لەگەڵ ئایدیای دەسەڵاتداردا نەبێت یان ئەوەتا بیرێکی جیاوازی لە بیرکردنەوەی مامۆستا و بیری باوی ناوکۆمەڵگادا هەبێت. ئێوە تەماشاکەن و لەو گروپ و دەستانە بروانن کە خەریکی دزین، مرۆڤ کوشتن ژن کوشتن، کاری تیرۆریستی چی چین..هتد. هەموو ئەمانە بەرهەمی ئەو پەروەردەیەیە کە لەم وڵاتەدا بەرێوە دەچێت.

چوارەم: باری ئایینی ،لە پرۆسەی پەروەردەو فێرکردندا چ لە عێراق و چ لە کوردستاندا ، ئایین هەمیشە وەك بەشێکی جیا نەکراوەیە لەپرۆسەی پەروەردەو فێرکردن، هەر لە هەنگاوە سەرەتاییەکانی خوێندنەوە ئایین لە قوتابخانەکاندا دەخوێندرێت و مێشکی منداڵان و لاوانی پێ لەقاڵب دەدرێت تا دەگاتە زانکۆ، ئەوەی جێگەی سەیرو سەرسوڕمانە ئەوەیە کە لەم پرۆسەی پەروەردەو فێرکردنەدا خوێندنی وانەی ئایین، تەنها ئەوە نییە کە وەك وانەیەك بخوێندرێت، بەڵکو کراوە بە بەشێك لە سەرچاوەی زانست، کەئەمەش بۆخۆی پێچەوانەی ڕاستییە زانستییەکانەو هیچ زانستێك لە ئایینەکانەوە سەرچاوە ناگرێت، ئاشکرایە مەزهەبەکان بەگشتی سەرچاوەی خورافەن و مرۆڤ کاتێك کە ناتوانێ لێکدانەوەیەکی مادەی و پێ لەئەرزی واقع بۆ ڕووداوەکان شی بکاتەوەو وەك هۆکاری ڕووداوە سروشتی یان نا شروشتیەکان دەست نیشان بکات ، زۆر جار ناچار دەبێت بڕوا بە تەفسیری خورافیانە بکات، کە لە ئایینەکان و حەدیسەکاندا باس کراوە، لە هەمان کاتدا ئایین لەوڵاتانی فرە کولتورو فرە نەتەوەو فرە ئایینیدا بووە بە ئامرازێك بۆ ناکۆکی دروست کردن لە نێوان مرۆڤەکان، ئایین ئامرازی سەرکوتکردن و ژێردەستەیی ژنانەو مانەوەی کچانە وەك ژێردەستەومرڤی پلە دوو لە کۆمەڵگادا. ئایینەکان سەرباری ئەوەی کە هەزاران ساڵە هەن و ناتوانن ببنە بنەمای یاسایەکی مۆدێرن بۆ بەڕێوەبردنی کۆمەڵگا، هەرواش ناتوانن ببنەمای هیچ گۆڕانکارییەك لە پێناوی خزمەتی بەرەوپێشچونی کۆمەڵگای مرۆڤایەتیدا، جگە لە ڕێگری کردن نەبێت لەبەردەم بەرەوپێشچوونی کۆمەڵگای مرۆڤایەتی نەبێت.

> له هەموو وڵاتانی دنیادا قوتابخانەو فێربوون، بەگشتی پرۆسەی پەروەردەو فێرکردن، بەردی بناغەی بونیاتنانی کۆمەڵگاو هۆکاری سەرەکی بەرەو پێشچونێتی